

5x13.12	1/4	עמוד 1	הארץ - כותרת	18/08/2022	82827882-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

בלי הורדוס ובר כוכבא: בתיכון לא ילמדו על ימי בית שני

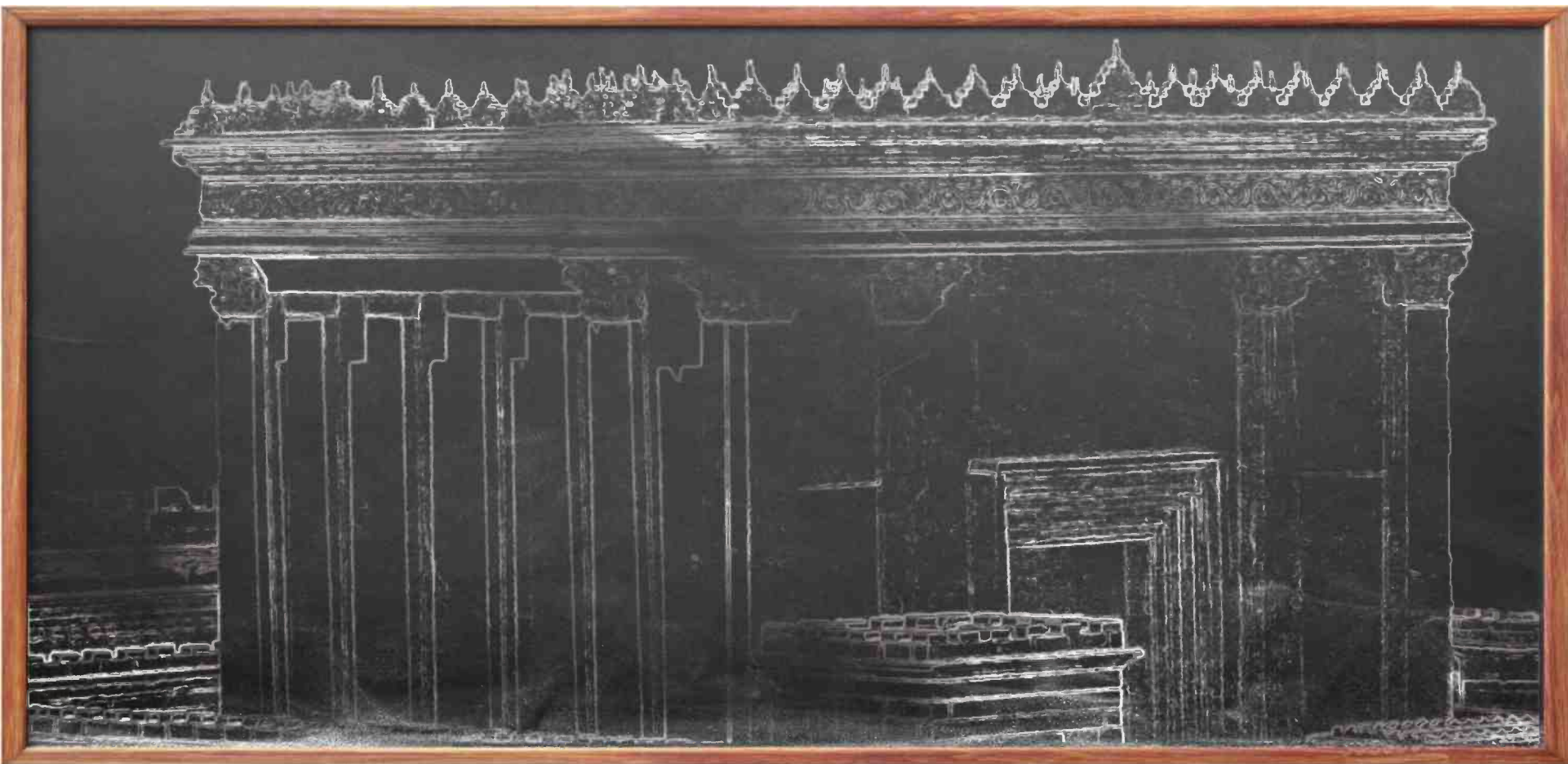
שירה קדרי־עובדיה

התלמידים שיתחילו את התיכון בשנה הקרובה לא ילמדו על גלות בבל, לא יתוודעו להצהרת כורש ולא יכירו את החשמונאים, המלך הורדוס, המרד ברומאים וחורבן בית המקדש. למעשה, בחסות הרפוא רמה בבחינות הבגרות, שתצא לדרך ב-1 בספטמבר, יקוצץ במידה ניכרת חומר הלימוד בתיכון. התוצאה: הפרק העוסק בימי בית שני יוסר מתוכנית הלימודים לגמרי.

ההיסטוריה מראה שתוכנית הלימודים במקצוע סבלה מקיצוצים נרחבים במרוצת השנים. ומשנת הלימודים הקרובה ייכתב פרק חדש בתולדותיו של מקצוע ההיסטוריה בבתי הספר.

26.98x17.71	2/4	3	עמוד	כותרת - הארץ	18/08/2022	82827883-6
80790 - בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

צילום: דניאל קייס. עיבוד ועיצוב: מאשה צור גלומן ואהרון ארליך

הושלכו לפח האשפה של ההיסטוריה

אחרי שפרקים בהיסטוריה כללית ירדו מתוכנית הלימודים, הקיצוץ מגיע לתולדות העם היהודי: ימי בית שני לא יילמדו עוד בתיכון, ומורים יצטרכו לבחור בין הרצל לנל"י, בין הצהרת בלפור לשלטון העותמאני. בד בבד, שיטת הלימוד משתנה ומזמנת לתלמידים הזדמנויות חדשות

שירה קדרי-עובדיה

המשך מעמוד 1

במסגרת הרפורמה שהשיק משרד החינוך יבטלו בחינות הכרות בהיסטוריה, בספרות, בתנ"ך ובאזרחות, ובמקומן יתבסס הציון על הערכה חלופית של המורים: בחינות פנימיות, כתיבת עבודות ומטלות אחרות כמו יצירת הסכת. מחצית המטלות שיוגשו במשך השנה יהיו פנימיות לגמרי, ואת המחצית האחרת יתבקשו התלמידי דים להעלות לאתר ייעודי שמאפשר למפקחי משרד החינוך לעקוב אחריהן. לצורך זה החליט משרד החינוך לייחד שעה אחת בשבוע, על חשבון תוכנית הלימודים. המעבר מהערכה המבוססת על בחינות בגרות חיצוניות למטלות פנימיות הוא תהליך שהחל כבר לפני כעשור. שר החינוך אז, שי פירון, הוריד שלישי מחומר הלימודים בכמה מקצועות, צמצם את חלקן של הבחינות והורה לבסס חלק מהציון על עבודה או על תוצאה אחת.

חיבור אישי למלכה

עבודה כזאת כתב רן שי, שיע"ל בה בקרוב לכיתה י"ב בתיכון רגר בבאר שבע. הוא כבר סיים את בחינות הבגרות שלו בהיסטוריה, אבל זוכר כמה שיעורים שהטביעו בו חותם. למשל, הוא זוכר את הדיון הער שהתפתח בכיתה על מהומות ואדי סאליב בחיפה במסגרת השיעורים העוסקים בשנות ה-50 וה-60 בישראל. "חוף מהעיר בדות היבשות, עסקנו גם בנקודת המבט של העולים מארצות המזרח. זה הוביל לשיח על יחס המדינה לקבוצות שונות באוכלוסייה ומה זה שוויון", אומר שי.

ייתכן שהעניין של שי התעורר בזכות המעורבות האישית שלו בפוליטיקה – הוא נבחר בעת האחרונה לתפקיד יו"ר מועצת התלמידים הארצית. וכן זה מה שמשך אותו לכתוב עבודה על שלומציון המלכה – עבודה שמסקלה בציון הבגרות הסופי הוא 30%. שי אמנם מתקשה למקם על ציר הזמן את שנות מלכותה של מלכת יהודה בימי בית שני או לנקוב בשמו של בעלה אלכסנדר נאי, אך מספר שהיה לו "חייבור אישי" למלכה. "בזכות הניסיון שלה לחבר בין קבוצות, לאחות את הקרעים בעם. לקחתי ממנה הרבה", אומר שי.

תלמידים אחרים שעולים בחודש הבא לכיתות י"א או י"ב יהיו האחרונים שעדיין ייגשו לבחינות בגרות חיצוניות. הם הספיקו ללמוד לפי תוכנית הלימודים הקודמת: שש שעות שבועיות שנפרסו על פני שלוש שנים. למשל, שעתיים בשבוע בכיתות י"ב או שלוש שעות בכיתות י"א. תלמידי י"ב החדשים, לעומתם, ילמדו חמש שעות שבועיות בלבד, שכן השעה השישית תיוחד מעתה לכתיבת העבודה המסכמת. כך יהיה גם במקצועות ספרות, תנ"ך ואזרחות. בעקבות השינוי הזה, מעריכים במשרד החינוך, חומר הלימוד במקצועות האלה צומצם בכ-25%.

עד כה יכלו מורים ומורות בתיכון לבחור אם ללמד את החומר

מספר הניגשים לבגרות בהיסטוריה ברמת חמש יחידות

מקור: משרד החינוך

מרחובות, מתאר "תהליך ארוך-שנים של כיוון נושאים. זה כרוח המציאות".

עם הסרת נושאים אלו מתוכנית הלימודים, נשארו בה פרקים מתולדות העם היהודי, ציונות, מלחמת העולם השנייה והשואה. הממונה על לימודי ההיסטוריה במשרד החינוך, ד"ר אורנה כץ-אתר, מסבירה שאכן זהו החומר שנלמד עד כה לבגרות, אולם לדבריה "התוכנית מבוססת על רציונל כרונולוגי: בכיתה ו' לומדים על יוון ורומי, בחטיבת הביניים על ראשית האיסלאם, ימי הביניים והעת החדשה, ובתיכון מגיעים למאה ה-20".

סל השעות המוגבל בתיכון, מבהירה כץ-אתר, "דורש מאיתנו גם לוותר על נושאים". לכן, היא

על ימי בית שני או על קהילות יהודיות בימי הביניים, ורובם המכריע בחרו בימי בית שני. מעתה נושאים אלו יוסרו מתוכנית הלימודים. בנושאים שנשארו בחומר הלימוד, ובראשם הציונות ומלחמת העולם השנייה, יבחרו המורים מעתה מקצת הסעיפים שנלמדו עד כה במלואם – והם יצטרכו להכיר ריע אם הם רוצים ללמד על הרציונל, על הצהרת בלפור או על ארגון ה"ליגה", לעסוק בשלטון הציוניתי למלך או ביחס התנועה הציונית לחברות העולם הראשונה, ולבחור בין יהודי צפון אפריקה במלחמת העולם השנייה לבין הלוחמים היהודים בצבא בעלות הברית.

השואה כן, הפשיזם לא

בעיני מורים ותיקים למקצוע, הצמצום הנוכחי הוא חלק מתהליך זוחל של ירידה הולכת ונמשכת במעמדו. הירידה באה לידי ביטוי גם במספר התלמידים הבוחרים להרחיב את לימודיהם משתי יחידות החובה לחמש יחידות: מאז 2010 צנח כרבע מספר הניגשים לבגרות מורחבת בהיסטוריה, בדור מה לירידה במספר הניגשים לבגרות בספרות. בד בבד עלה במידה ניכרת מספר הניגשים לבגרות מורחבת במקצועות המדעים.

החמונה על המקצוע במשרד החינוך: "יש כאן המון אחריות שניתנת למורה, בעיניי זה כיף"

"כשהתחלתי ללמד בתיכון, בשנות ה-80, כל שכבה למדה שלוש שעות היסטוריה בשבוע בכל שנה", נזכרת דפנה סנדלר מתיכון גלילי שבכפר סבא. קיץ צוץ נרחב בתקציב משרד החינוך בתחילת שנות האלפיים גרר קיצוץ גם בשעות הלימוד בכמה מקצועות, ובהם היסטוריה – מתשע במצטבר לשש בלבד. בשנים שחלפו מאז פרסם משרד החינוך המלצה ללמד שבע שעות היסטוריה במצטבר, אך לא מדובר בהוראה מחייבת, ורוב בתי הספר המשיכו ללמד שש שעות.

הצמצום הקודם בשעות הלימוד גרר ויתור על נתח נכבד בחומר הלימוד, בעיקר היסטוריה כללית. "כשהיו לנו שלוש שעות בשבוע היה הרבה מקום להיסטוריה כללית", אומרת סנדלר. "לימדנו על העולם בין מלחמות העולם – איטליה הפשיסטית, צרפת ואנגליה, השפל הגדול והניו דיל בארה"ב". גם רענן נוימרק, מורה ותיק להיסטוריה

מוסיפה, הבחירה ללמד על מלחמת העולם השנייה והשואה היא טבעית. "מי ילמד על השואה כמו שצריך אם לא אנחנו? יש עדיפות לאירועים מכוננים בתולדות העם והמדינה. כל מדינה עושה את זה", היא אומרת. יש מורים שספקנים בנוגע לטענתה של כץ-אתר כי פרקים חשובים בהיסטוריה הכללית נלמדים בשנים שלפני התיכון. "אנחנו עובדים על עצמנו כשואמרים שזו תוכנית שנפרסת על פני הרבה שנים", אומר מורה ותיק להיסטוריה, "כמה באמת מלמדים ביסודי ובחטיבה? בתקופת החטיבה יש עוד הרבה דברים שדורשים את שלהם – טיול שנתי, צרכים רגשיים, אלף ואחד דברים שצריך לעשות. זה נדחק לתחתית סדר העדיפויות".

מכל מקום, בעקבות צמצום שעות הלימוד עד כה הוסרו כמה פרקים של היסטוריה כללית מתוכנית הלימודים – התפשוטות הקומוניזם, מלחמת וייטנאם, מסך הברזל ועוד נושאים. הסרת נושא ימי בית שני היא הפעם הראשונה שבה פרק חשוב בתולדות העם היהודי יורד מחומר הלימוד. לפי ד"ר רועי וינטרוב, שחקר את תולדות תוכנית הלימודים בהיסטוריה, מדובר בשינוי דרמטי. "תקופת הבית השני היתה תמיד חלק מחומר הלימוד בהיסטוריה בתיכון, והיא תרד

17.71x15.31	4/4	3	עמוד	כותרת	18/08/2022	82827885-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

ירידה במספר שעות הלימוד*

* מספר השעות השבועיות המצטבר בשלוש שנים בתיכון

התלמידים לנתח קטע מזיכרונו תיו של יגאל אלון על גירוש הפ" לסטינים מהגליל במלחמת הע" צמאות ולהשוות בינו לבין קטע מעיתון ערבי מאותם ימים. "לפ" ני 20 שנה שאלה כוו על הנכ" בה היתה נראית כמו מדע בדיוני", אומר וינטרו. "זה חלק משינויים בשיח על הנכבה בחברה הישרא" לית, אבל קשור גם לשינוי במק" צוע, מדגש על שינון – שהתמקד בעיקר בנרטיב של בניית הזהות הציונית – לעיסוק במיומנויות חשיבה וחשיבה ביקורתית".

סנדלה המלמדת בתוכנית אל" טרנטיביט כזאת, משוכנעת שהע" סוק בהקשר שבו נכתבו הקטעים ההיסטוריים חשוב יותר משינון עובדות היסטוריות יבשות. "פג" שתי לא מומן תלמיד שלי לש" עבר. הוא אמר לי: 'את יודעת, מה שלמדתי אצלך שימש אותי באינסטינקט – כל קטע שאני קו" רא אני שואל את עצמי מי כתב, למה כתב, על איזה רקע'. עובדות אפשר לשכוח, אבל חשיבה היס" טורית זה לכל החיים". מהסיבה הזאת, דווקא היא אינה מתנגדת לביטול בחינות הבגרות החיצו" ניות במקצוע. "לדעתי זו הזדמנות אדירה ללמד את הילדים חשיבה. לא לכל המורים זה מתאים, כי זה דורש הרבה יותר עבודה מלה" כין לבחינה. אבל יש פה הזדמנות מטורפת. אני מקווה שיעשו את זה כמו שצריך ולא יחמיצו אותה".

– הרבה יותר מעניינת מבחינת התלמידים. זה מאפשר לעסוק בשאלות כמו מי כתב את הקטע, מה הם האינטרסים שלו, מה ההק" שר שבו הקטע נוצר. זאת הכנה לחיים, בכל היתקלות עם טקסט ברשתות החברתיות או בעיתון. זה מה שהופך את הלימוד לרלוונטי". שנים לפני הרפורמה הנוכ" חית, המבטלת את בחינות הבג" רות החיצוניות, כמה עשרות בתי ספר כבר השתתפו בתוכניות אל" טרנטיביט שאפשרו להמיר את בחינות הבגרות הרגילות בכתיבת עבודה או בבחינה אחרת, שבה נל" מדים פחות נושאים לטובת העמ" קה במספר נושאים מצומצם. במסגרת תוכנית כזאת הופי" עה בבחינת הבגרות לפני כשנה שאלה יוצאת דופן, שבה נדרשו

לעליית הלאומיות באירופה") – ולהמיר אותה בדיון מעמיק יותר באירועים ההיסטוריים, באמ" צעות קטעי מקור שנכתבו בעת הרלוונטית ועיסוק בשאלות כמו מהימנות המקור והאינטרסים שג" רמו לכתובתו. במסגרת המהלך הזה, החלק בבחינה העוסק בשואה הומר כבר לפני כשנתיים לבחי" נה בספר פתוח, ומכאן גם שונו השאלות משאלות הדורשות שי" נון לשאלות חשיבה.

"גם לזה היתה התנגדות גדו" לה", אומרת כץ-אתר, "אמרו שזו טעות לתת לילדים לקרוא קטעי מקור כי 'הם לא היסטוריונים'". אולם בתוך זמן קצר, היא מעיי" דה, "התברר למורים שהעבודה עם קטעי מקור בכיתה – מכת" בים, כרזות, סרטים דוקומנטריים

ממנו לראשונה מאז הקמת המדי" נה", הוא אומה איציק הופמן, מו" רה ותיק להיסטוריה מחוץ השרון, מסכים כי "הקיצוץ הגיע לדברים הכי בסיסיים". לדבריו, "כשהגוף במצב חירום, הוא מספק את הדם רק לאיברים החיוניים".

"שום ויתור לא מתקבל בלב קל", משיבה כץ-אתר. היא נמנעת מהמילה קיצוץ, ומעדיפה לראות בכך הגברה של חופש הבחירה הניתן למורים. "בחלק של העבו" דה המסכמת התלמידים יכולים לבחור באיזו תקופה היסטורית שירצו, בהכוונת המורים – כולל תקופת הבית השני כמוכן. כשה" מורה בוחר באיזה נושא לעסוק הוא מרגיש מחויב יותר, רלוונ" טי יותר. מורים אומרים לי 'קשה לבחור', ואני אומרת 'יופ', עד עכ" שיו אני זו שהייתי צריכה לבחור על מה לוותר, עכשיו תתמודדו גם אתם עם הקושי", היא אומ" רת בהומור. "יש כאן המון אח" ריות שניתנת למורה, בעיניי זה כף גדול".

לחשוב על הנכבה

בדיון על השינויים שעברו ליי מודי ההיסטוריה בשנים האחרו" נות ראוי לדבר על מהפכה נוספת, שקטה אך חשובה: בשנים האח" רונות משתדלים במשרד החינוך לצמצם את חלקה של שיטת הלי" מוד המוכרת – המתמקדת בשינון ("הסבר שלושה גורמים שתרמו